

Oponentský posudek disertační práce JUDr. Evy Vaňkové na téma:

**Perspektivy mimosoudního řešení rodinných (civilních) sporů
v České republice**

Školitelé: Doc. JUDr. Senta Radvanová, CSc.
Doc. JUDr. PhDr. David Elischer, Ph.D.
Oponentka: JUDr. Ing. Ivana Spoustová, Ph.D.

Autorka předložila rozsáhlou disertační práci, ve které se zabývá způsoby mimosoudního řešení civilních rodinných sporů v České republice a jejich perspektivním využíváním, kdy vychází vedle obsáhlé odborné literatury především ze svých vlastních praktických zkušeností s využíváním mediace, i ze závěrů konferencí či odborných seminářů zaměřených na představení metody tzv. práva spolupráce (Collaborative Law) a metody týmové spolupráce (Collaborative Practice) české odborné veřejnosti. Jejich využívání v našich podmínkách považuje za přínosné pro předcházení nejen soudním sporům, ale i vleklým rodinným konfliktům. Z práce je zřejmé, že je autorce tato problematika blízká nejen z výkonu advokacie a mediace, ale i z její činnosti v rámci ESI o.p.s. (Evropský institut pro smír, mediaci a rozhodčí řízení).

Rozsáhlá práce je členěna do **čtyř částí**. Významově nejdůležitější části práce, zaměřené na mimosoudní metody řešení civilních sporů v rodinných věcech, předchází pohled na rodinu v historickém kontextu jejích proměn i právních úprav; dále se pak autorka věnuje úpravě rodinných záležitostí v mezinárodním, unijním i národním měřítku, zabývá se ochranou rodiny i rodinného života, s logickou akcentací na práva dítěte a hledání jeho nejlepšího zájmu, a to v případě specifických civilních sporů, jichž je dítě účastníkem. Každá kapitola obsahuje závěrem ucelené shrnutí dané materie.

V první kapitole se autorka zaměřila na společenský a právní fenomén rodiny, v historickém kontextu vybraných právních úprav. Vychází z nejrůznějších pohledů na rodinu, obsáhlý je pak i exkurs do práva římského i do doby socialistického práva, zmiňuje se o proměnách rodiny i jejího vnímání společností, a tedy i o proměnách legislativních úprav. Logicky pak přechází k institutu manželství a jeho ukotvení v právním systému, poukazuje i na „menšinové formy rodin“, nicméně neuvádí, jaká definice rodiny je blízká jí, zda považuje za rodinu i některá další rodinná společenství, včetně soužití osob stejného pohlaví v registrovaném partnerství či mimo něj, byť by i tento pohled autorky byl pro práci nepochybně přínosem.

Kapitola druhá se podrobně věnuje právní úpravě řešení rodinných sporů. Autorka poukazuje na mezinárodněprávní regulaci a věnuje se některým vybraným mezinárodním úmluvám, poukazuje na důležité instituce, založené za účelem ochrany práv dítěte - nejcitlivějšího článku rodiny, zmiňuje některá doporučení Rady Evropy, vztahující se k řešení rodinných záležitostí či možnostem předcházení soudních sporů, a tedy i mediaci. Autorka se vyváženě zaměřuje jak na hmotněprávní, tak i procesněprávní úpravu, kdy závěrem vysvětluje, proč by mělo být mimosoudním nástrojům řešení sporů věnováno více pozornosti jako vhodnému nástroji řešení konfliktů či jejich prevenci.

Ve třetí kapitole se autorka věnuje rodinným sporům v rámci civilního řízení a způsobům jejich řešení, kdy správně zdůrazňuje i povinnost advokátů směřovat své klienty

k mimosoudnímu řešení sporů tam, kde tento způsob přispěje účinně k ochraně zájmů klientů, pozitivně se vyjadřuje i k případnému zapojení advokátů v mediačním procesu, nicméně i kriticky hodnotí přístup některých z nich. Těžiště této kapitoly pak spočívá ve zhodnocení úlohy státu v rodinných sporech, a to nejen soudů, ale i orgánů sociálně-právní ochrany dětí. Autorka uvádí pozitivní příklady z praxe. Byl by zcela jistě přínosem pro tuto práci i názor autorky na využití, či naopak kontraindikaci mediace v případech domácího násilí, v případech zneužívaného či zanedbávaného dítěte, výskytu psychopatologie v rámci rodinných vztahů apod. Vzhledem k tomu, že je dítě rovnoprávným účastníkem rodinných sporů, nabízí se i otázka, zda má dítě právo iniciovat mediační řízení, účast v něm, případně právo účast v něm odmítnout, zda je realizováno právo dítěte na právní pomoc v řízení, která se jej dotýkají, když kolizním opatrovníkem dítěte v soudním řízení je ustanoven advokát jen velmi zřídka. Autorka dospívá k závěru, že před přístupem k soudu je třeba využít všechny možnosti vyřešit spor dohodou, čímž pak logicky přechází k završení své práce popisem mimosoudních metod řešení sporů.

Ve čtvrté kapitole nazvané Mimosoudní metody řešení sporů, která je z hlediska vytyčeného cíle stěžejní, autorka nejprve teoreticky vymezuje mimosoudní metody řešení sporů, připomíná, že rozvoj těchto metod je využíván v přímé závislosti na stavu a vnímání justičního systému a jeho (ne)funkčnosti. Autorka se nejprve věnuje mediaci, popisuje její cíle, uvádí jednotlivé typy mediačního řízení, zdůrazňuje její dobrovolnost, ale i možnost jejího nařízení prostřednictvím soudu, zmiňuje a popisuje i další neméně důležité metody – metodu práva spolupráce, týmové spolupráce, atd., vhodně připomíná úpravu v Rakousku a Itálii, která by se mohla stát pro Českou republiku v případě dalších legislativních úprav vzorem, věnuje se metodě komplementární praxe řešení sporů a v této souvislosti opět uvádí i příklady dobré praxe, které svědčí o tom, že se o tuto problematiku nezajímá pouze v teoretické rovině.

Autorka správně nahlíží na problematiku rodinných vztahů z hlediska vývoje právních úprav, reflektuje i změny hodnotového systému a prostředků ochrany, která je ze strany státu i společnosti rodině poskytována, neopomíná poukázat na úpravu obsaženou v mezinárodních smlouvách ani na doporučení Rady Evropy, nepřehlídí přeshraniční prvek, pojímá tuto problematiku pro účely své práce komplexně, byť jen ve velmi omezeném rozsahu upozorňuje na judikaturu Ústavního soudu České republiky či Evropského soudu pro lidská práva.

Práce je doplněna rozsáhlým poznámkovým aparátem, literaturou i prameny, ze kterých autorka čerpá, vysokou kvalitu pak nesnižují ani drobné překlepy či absence statistických údajů, které by teoretickou část mohly vhodně doplnit. Aktivní přístup autorky k tomuto tématu, a to jak teoretický, tak praktický, spolu s jejím nadšením pro mediaci a nové metody řešení či předcházení konfliktům, přispěly nejen ke kvalitnímu zpracování dané problematiky, ale i splnění cílů, které si pro tuto práci vytýčila.

Předložená disertační práce svým obsahem i rozsahem odpovídá požadavkům kladeným na doktorskou disertační práci. Práci JUDr. Evy Vaňkové proto doporučuji k obhajobě před příslušnou komisí pro obhajobu disertačních prací.

V Praze dne 17. září 2018

JUDr. Ing. Ivana Spoustová, Ph.D.